

Pædagogisk faglighed

– i udsatte boligområder

Cristina Munck,
ph.d., docent Københavns Professionshøjskole,
CRMU@kp.dk

Vibe Larsen,
ph.d., docent Københavns Professionshøjskole,
vl6@kp.dk

Ditte Tofteng,
ph.d., docent Københavns Professionshøjskole,
dito@kp.dk

Resumé

I artiklen analyserer vi pædagogisk faglighed i daginstitutioner i udsatte boligområder på baggrund af observationer og interviews med nyuddannede pædagoger. Analysen viser, hvordan almen- og socialspecialpædagogik flettes sammen i en situeret praksis, hvor børns fællesskaber understøttes, og børn i udsatte positioner gives målrettet støtte. Vi argumenterer for, at denne praksis udgør en situeret og relationel faglighed, hvor den almene og socialpædagogiske viden gensidigt forudsætter hinanden.

Nøgleord: Almen- og socialpædagogisk faglighed, Daginstitutioner, Udsatte boligområder

Abstract: Pedagogical Professionalism in Socially Disadvantaged Residential Areas

This article examines pedagogical professionalism in daycare institutions in socially disadvantaged residential areas, based on observations and interviews with newly qualified pedagogues. The analysis shows how general and social pedagogy are intertwined in a situated practice that supports collective participation while providing targeted support to children in vulnerable positions. We argue that this practice constitutes a relational and situated form of professionalism in which general and social pedagogical knowledge are mutually constitutive.

Keywords: General and social pedagogy, daycare, disadvantaged residential areas.

I et almenpædagogisk perspektiv fremtræder fagligheden her som et arbejde med at forme fællesskabets betingelser, så nye handle- og deltagelsesmuligheder kan opstå

Indledning

Mohammed går over til Anna (pæd), der læser på madrassen med Julius. Han viser hende et mønster, som han har bygget med magneter. Hun siger, at han kan sætte dem fast på væggen (en metalplade). Han sætter dem fast og siger 'ådan' og smiler. Anna siger 'sådan'. Så får du den lige til at sidde fast – sådan! Mohammed gentager 'Ådan' og griner. Erkan på næsten 2 år kommer hen med en enkelt magnet og sætter den fast ved siden af Mohammeds. Først skubber Mohammed ham væk, men Anna siger at de begge to kan sætte magneter på. Erkan sætter sin magnet fast og banker metalpladen, der siger en høj lyd og Mohammed griner. De banker begge to på pladen og Erkan råber Yay, Mohammad råber yah og de griner (observationsudrag, 2025).

I observationsudraget møder vi Mohammed på knap tre år. Han er et barn, pædagogerne er særligt opmærksomme på. Opmærksomheden handler dels om en bekymring for hans sproglige udvikling, en bekymring pædagogerne deler med hans forældre, og dels om hans muligheder for at indgå i børnefællesskaber. Da han skubber Erkan væk, træder pædagogen til og understøtter en genforhandling af deltagelsen i legen ved at insistere på, at flere kan være med, så længe legen opleves som meningsfuld og sjov for børnene. Børnefællesskabet fremstår her som det, der knytter sig til den fælles leg, der løbende etableres og justeres i samspillet mellem børnene og med pædagogens støtte.

Da Mohammed tøvende forsøger sig med ord, gentager pædagogen roligt den korrekte udtale og fastholder derved glæden i legen. Da han skubber Erkan væk, hjælper hun ham tilbage i fællesskabet ved at understrege, at andre kan være med, så længe det er sjovt. Pædagogen

yder derved sproglig støtte til Mohammed, ikke som en særskilt øvelse, men som en integreret del af at støtte et barn i at finde glæde i at være fælles om en leg. Hun griber hans interesse for magneterne og lader ham dele oplevelsen med Erkan på to år.

Eksemplet peger på, at pædagogisk arbejde kan rette sig mod at udvide børns deltagelsesmuligheder i fællesskaber snarere end mod kompensation for det enkelte barns vanskeligheder. I et almenpædagogisk perspektiv fremtræder fagligheden her som et arbejde med at forme fællesskabets betingelser, så nye handle- og deltagelsesmuligheder kan opstå.

I observationerne ses imidlertid også situationer, hvor pædagogerne arbejder kompensatorisk. Det fremgår fx af en episode, hvor et barn er på vej til at slå et andet barn. Pædagogen griber hurtigt ind, standser handlingen og sætter ord på både intention og oplevet uretfærdighed, samtidig med at hun foreslår en alternativ handlemulighed. Hun indtager dermed midlertidigt en regulerende funktion, i forhold til noget barnet endnu ikke mestrer. Indsatsen retter sig mod at kompensere for barnets vanskeligheder med konflikt- og affekthåndtering.

I artiklen undersøger og diskuterer vi, hvordan pædagogisk faglighed i daginstitutioner udfolder sig i praksis, når arbejdet bevæger sig mellem forskellige hensyn og opgaver. Dette tager afsæt i følgende spørgsmål:

Hvordan udfolder almenpædagogiske hensyn sig i pædagogisk praksis i udsatte boligområder, når arbejdet bevæger sig i spændinger mellem omsorg, anerkendelse, korrigerende og støtte til deltagelse

i fællesskaber og hvor social-specialpædagogiske hensyn løbende indgår som en del af denne praksis?

Artiklens afsæt er et kvalitativt materiale fra fem daginstitutioner i udsatte boligområder (Tofteng et al, 2025). Der er lavet observationer af og interview med pædagoger samt pædagogiske ledere for herigenem at undersøge den faglighed, der findes og skabes i mødet med børn og familier i de specifikke boligområder. Vi argumenterer i artiklen for, at der træder en pædagogisk faglighed frem, hvor almen- og social-specialpædagogisk arbejde flettes sammen i konkrete praksisser, som skaber inkluderende deltagelsesmuligheder for børn i daginstitutionernes hverdagsliv.

I artiklen henviser børnefællesskaber til et empirisk og analytisk perspektiv på de muligheder og betingelser for deltagelse, som skabes og opstår i børns samvær, når de er fælles om noget. Det fælles kan antage forskellige former (Stanek, 2012).

Udsatte boligområder som betingelse for pædagogisk faglighed

Børn, familier og pædagogisk personale i danske daginstitutioner deler mange fælles hverdagsituationer på tværs af landet. Men det pædagogiske arbejde i daginstitutioner beliggende i udsatte boligområder er ofte præget af en højere grad af kompleksitet, som skaber betingelser for arbejdet med børn og familier. Det indebærer bl.a. et tæt arbejde med børn og familier, hvis hverdagsliv kan være præget af erfaringer med migration og flugt samt fattigdom og social ulighed (Petersen, 2019; Martiny-Bruun, 2024). Det pædagogiske arbejde omfatter for nogle børn og forældre opbygning af trygge og tillidsfulde relationer, støtte til børns deltagelse i hverdagslivet på tværs af forskellige kontekster samt hjælp til familiers hverdagsproblemer gennem et ofte upåagtet omsorgsarbejde, der rækker ud over daginstitutionens rammer og ind i grænselandet mellem stat og familie. Men også konkrete hverdagsudfordringer, fx i forhold til kontakt med sociale myndigheder ift. bevilling af ydelser eller børns fremmøde i daginstitutionen (Juhl, 2014; Munck & Marschall, 2025; Munck & Kirkeby, 2021; Petersen, 2019; Ringsmose & Svinth, 2019).

Derudover er de udsatte boligområder indlejret i en særlig historisk og samfundsmæssig kontekst og har gennem flere årtier været genstand for betydelig politisk opmærksomhed (Schultz Larsen, 2022). På den ene side karakteriseres områderne ud fra en række strukturelle forhold som beboernes husstandsindkomst, tilknytning til arbejdsmarkedet, uddannelsesbaggrund og andelen af beboere med etnisk minoritetsbaggrund. På den anden side har en vedvarende politisk diskurs konstrueret områderne som afvigende, særlige og problematiske med betegnelser som ghettoer og parallelsamfund og med konsekvenser for de mennesker, som bor i områderne (Larsen et al, 2023; Schultz Larsen & Delica, 2024). Det har resulteret i en række politiske tiltag og

særlovgivninger som skaber betingelser for det pædagogiske arbejde, fx lovgivning om parallelsamfund (Regeringen(S), 2021) eller særlovgivninger på dagtilbudsområdet, som loven om obligatorisk læringstilbud til børn i udsatte boligområder (Børne- og Undervisningsministeriet, 2019).

Flere studier har peget på, hvordan de politiske diskurser og tiltag bidrager til en territorial stigmatisering (Schultz Larsen & Delica, 2024), dvs. en stigmatisering af bestemte geografiske områder og dermed også af områdets beboere (Wacquand, 2008). Andre studier har peget på, at områderne ikke alene stigmatiseres territorielt, men underlægges en diskriminerende og racialiseret diskurs, når fx kategorier som

”ikke-vestlig baggrund” anvendes om bestemte grupper af områdets beboere (Hassani, 2023; Larsen et al, 2023). Dette skaber betingelser for det pædagogiske arbejde i dagtilbud i udsatte boligområder, idet diskurser former, hvordan ”tidlig indsats” omsættes til praksis – ofte rettet mod nogle børn frem for alle – og hvordan børn og familier forstås, positioneres og mødes i hverdagen. Det kommer bl.a. til udtryk, når enkelte børn bliver genstand for særlig pædagogisk opmærksomhed, hvor bekymringer om sproglig udvikling eller såkaldte ”manglende legekompeter” træder frem som centrale (Martiny-Bruun, 2024b; Martiny-Bruun & Jørgensen, 2020).

For daginstitutioner i udsatte boligområder indebærer den øgede politiske bevågenhed, at den pædagogiske praksis mødes med særlige forventninger og styringslogikker, som former institutionernes handlebetingelser og børns opvækstvilkår på specifikke måder. Det kan komme til udtryk i et øget fokus på tidlig opsporing, dokumentation og forældresamarbejde, hvor pædagogers opgaver i praksis udvides til også at omfatte opsøgende og koordinerende arbejde på tværs af hjem og daginstitution. Pædagogisk faglighed i disse boligområder udfolder sig således i spændingsfelter mellem strukturelle vilkår, hverdagsproblemer, relationelt arbejde, særlovgivning, politiske tiltag og samfundsmæssige forventninger om forandring af de udsatte boligområder (Bregnbæk et al, 2025; Christensen et al, 2022; Munck, Marschall & Hermansen, 2023; Ringsmose & Svinth, 2019).

Flere studier peger på, at det ikke er en let opgave for den almenpædagogiske praksis. De viser, at når dagtilbud pålægges et eksplicit ansvar for at løse komplekse samfundsproblemer, opstår en risiko for at udpege bestemte kategorier af børn og familier som særlige ift. den hjælp og støtte de kan have brug for og derved overse strukturelle forhold på trods af intentioner om det modsatte (Gulløv & Kampmann, 2021; Jørgensen & Bregnbæk, 2020). For nyuddannede pædagoger indebærer dette, at de træder ind i en praksis, hvor de må navigere mellem krav om målrettet indsats og risikoen for at individualisere

strukturelt betingede problemer, hvilket stiller skærpede krav til faglig dømmekraft.

Disse spændinger må samtidig forstås i lyset af en historisk opdeling af det pædagogiske felt. Pædagogisk arbejde har traditionelt været begrebsliggjort og organiseret gennem en opdeling mellem almen-, social- og specialpædagogik med adskilte målgrupper, institutionelle forankringer og vidensformer (Madsen, 2013; Jensen, 2022; Pio, 2020). Denne institutionelle differentiering har været knyttet til særskilte ansvarsområder, som i nogle tilfælde har bidraget til udgrænsning i forskellige institutioner med forskellige målgrupper snarere end inklusion (Hedegaard-Sørensen, 2025; Morin, 2009).

I det følgende uddyber vi, hvordan den pædagogiske faglighed udfolder sig som en praksis, hvor pædagoger løbende justerer rammer, relationer og deltagelsesmuligheder i bevægelser mellem forskellige situationer i børns hverdagsliv (Munck & Marschall, 2024).

Metodeovervejelser

Baggrunden for artiklen er projektet *Specialisering i praksis (2024-2025)*. Projektet var en forskningsbaseret kvalitativ undersøgelse af et uddannelsesforløb målrettet dagtilbudspædagogik i udsatte boligområder, udviklet på pædagoguddannelsen ved Københavns Professionshøjskole¹ (Tofteng et al, 2025). Projektet fulgte gældende forskningsetiske principper om informeret samtykke, anonymisering og fortrolig behandling af data, samtidig med at etiske spørgsmål løbende blev håndteret som en del af forskningsarbejdet med de nyuddannede pædagoger (Kousholt & Juhl, 2024). Formålet var at undersøge, hvordan pædagogisk arbejde (dagtilbudspædagogik) udføres, udvikles og udformes i institutioner beliggende i udsatte områder.

I alt deltog fem dagtilbud fra Københavnsområdet. Der er gennemført observationer af fem pædagoger, som blev fulgt i fem arbejdsdage over en periode på tre måneder. Pædagogerne er fulgt enten formiddag eller eftermiddag dvs. de er fulgt gennem alle aktiviteter i dette tidsrum – tid på legeplads, måltider og andre aktiviteter. Efterfølgende blev der lavet interview med de fem pædagoger af ca. en times varighed. Der er desuden gennemført kvalitative interview med seks ledere i de deltagende institutioner. Projektet blev designet som et kvalitativt studie (Brinkmann og Tanggaard, 2020), hvor empirien blev produceret i et forskningsfællesskab, bestående af forskere og undervisere, der alle er involveret i uddannelse, videns- og udviklingsarbejde og ansat på Institut for pædagoguddannelse på Københavns Professionshøjskole.

Observationer og interview blev gennemført af underviserne og efterfølgende analyseret i fælles workshops. Disse workshops fungerede som et rum, hvor empirien blev fremlagt og drøftet, og hvor forskellige perspektiver, herunder etik, blev bragt i spil. De temaer der trådte frem i materialet, var bl.a. et arbejde med at få alle børn med i fællesskaber, at være på forkant og forebygge konflikter, at skabe struktur og glidende overgange i hverdagen, at improvisere samt at håndtere en høj grad af emotionel involvering i arbejdet med børn og familier. Denne tilgang har rødder i praksisforskning og partcipatorisk forskning, hvor viden udvikles i dialogiske processer (jf. Lave, 2019; Thomsen, Buhl, & Skovhus, 2017).

En væsentlig pointe med analysearbejdet i disse workshops var, at det empiriske materiale blev afsat for at udforske og forstå praksis. Det indebærer, at analyseprocessen er iterativ, fortolkende og sensitiv over for kontekstuelle og meningskabende dimensioner – snarere end summativ og konkluderende (Brinkmann & Tanggaard, 2020; Kristiansen & Krogstrup, 2015). På den måde flyttes fokus fra "at få bekræftet det, man gerne vil vide" til at stille nye spørgsmål, der kan åbne for indsigt i pædagogisk faglighed, som den faktisk udfolder sig i praksis. Forældre blev informeret om projektet via informationsbreve hængt op i institutionerne og opfordret til at rette henvendelse til den pædagogiske leder, hvis de ikke ønskede at deltage. Observationerne var rettet mod de professionelle faglige praksis og hverdagsarbejde og ikke mod enkeltbørn.

Empiriske nedslag og analyser – midt imellem

I interviewene har vi spurgt til den pædagogiske praksis set fra både et ledelses- og et pædagogperspektiv, herunder de muligheder og udfordringer, som de interviewede oplever i det daglige arbejde. Både ledere og pædagoger pegede på, at deres arbejde formes af mødet med børn og familier, deres livsvilkår samt institutionernes beliggenhed. En leder beskrev, hvordan det medførte en række særlige krav til den pædagogiske praksis og til organiseringen af hverdagen i institutionerne:

" (...) det jo er en særlig institution. Vi er officielt en helt almindelig institution. Men vi er alligevel en særlig institution. Vi har faktisk skrevet i nogle af vores stillingsannoncer: "Vi er ikke et specialtilbud, men..." (...) Så jeg siger til dem: "Du skal vide, at du skal være god til at bede om hjælp. Du skal være god til at række ud." (pædagogisk leder)

Den pædagogiske leder, der udtaler sig i citatet, anerkender, at det pædagogiske arbejde i daginstitutioner i udsatte områder rummer både almenpædagogiske problematikker og samtidig er noget andet, som ikke lader sig forklare enkelt. Denne forståelse genfindes på tværs af interviewmaterialet og peger på en gennemgående spænding i, hvordan det pædagogiske arbejde beskrives.

¹ Specialiseringsprofilen: Profiluuddannelsen *Dagtilbudspædagogik målrettet udsatte boligområder* (2018-2021) blev udviklet i et samarbejde mellem Børne- og Unge forvaltningen i Københavns kommune og Københavns Professionshøjskole (KP) for at styrke pædagogers kompetencer i mangfoldighed, refleksion og forældresamarbejde i udsatte boligområder.

På den ene side fremtræder praksis, i vores analyser, som særlige måder at arbejde på, herunder et tæt og ofte opsøgende samarbejde med familier, håndtering af hverdagsproblemer knyttet til økonomi, sprog og livssituation samt en vedvarende opmærksomhed på børns deltagelsesmuligheder. På den anden side er det, som lederen påpeger, ikke et specialpædagogisk tilbud men et almenpædagogisk tilbud, der samtidig rummer særlig arbejdsopgaver, hvor opgaven fastholdes inden for en almen ramme, hvor forskelle ikke udskilles, men søges håndteret som en del af fællesskabet. Det er ikke den klassiske opdeling mellem almen- og social-specialpædagogik, der er på spil her (Madsen, 2013) men noget midt imellem. Denne dobbelthed kommer konkret til udtryk i pædagogernes daglige arbejde.

Den pædagogiske dagligdag er præget af 'ekstra' gøremål, herunder som tidligere beskrevet, støtte til familier som har brug for hjælp og vejledning til at håndtere henvendelser fra kommunen eller andre offentlige instanser. For pædagogerne handler det om at forstå og imødekomme de behov, børn og familier bringer med sig fra et hverdagsliv præget af ulige vilkår. Det betyder, at børn møder institutionen med forskellige forudsætninger for at deltage i hverdagslivet.

Som en pædagog forklarer:

(...) Ja, så dem [børn] der har en masse gode forudsætninger for at udvikle sig helt normalt, men som stadig er i en udsat position, og så spørger du, om hvad jeg tænker, der skal gøres for dem, eller hvordan det kommer til udtryk. Det [børnenes mistrivsel] kommer helt sikkert til udtryk i, at deres sådan grundtilstand, deres humør, deres almene velbefindende er ikke supergodt. De er tit mutte og triste. Sådan lidt modløse og lidt slukkede. De synes, det er rigtig svært at finde nogle at lege med. De kommer rigtig tit i konflikter, når de finder nogle at lege med. De står meget udenfor fællesskabet. De kommer rigtig tit i negativ voksen kontakt og har rigtig svært ved at indgå i voksenstyrede aktiviteter. Så man kan måske koge det ned til, at de har rigtig svært ved at honorere de forventninger og krav, som omgivelserne har til dem (...) Ja, og det er jo børn, som har virkelig meget brug for noget massiv voksenstøtte for faktisk at kunne være til stede, og være i verden. De skal hjælpes i alle små overgange. De skal hjælpes med at komme fra a til b. De skal hjælpes med ikke at gøre skade på sig selv, ikke at blive for kolde og for våde og for alt mulig andet. Det er nærmest mandsopdækning... (Nyuddannet pædagog, 2025)

Som citatet viser, kommer børns mistrivsel og vanskeligheder med at deltage i fællesskaber til udtryk gennem konflikter og positioner uden for fællesskabet, hvilket i praksis håndteres gennem voksenstøtte og løbende justering af fællesskabets rammer. Pædagogerne arbejder således både med at støtte det enkelte barn og med at udvide deltagel-

sesmulighederne i fællesskabet. Daginstitutionerne fremstår dermed som et særligt alment midt-imellem-rum, hvor de nyuddannede må lære at navigere fagligt i et spænd mellem støttebehov og en almenpædagogisk ramme. Denne faglighed træder frem i praksis, som det følgende eksempel om kongekroner viser.

Kongekroner

Den pædagogiske praksis rummer en betydelig viden om de enkelte børn, som pædagogerne bringer i spil i situationer der, udefra kan fremstå som almindelige, men som i praksis kræver løbende faglige vurderinger for at opretholde fællesskabet og forebygge, at situationen udvikler sig til konflikter mellem børnene. Det følgende eksempel viser, hvordan pædagogisk praksis formes i løbende afvejninger mellem hensynet til det enkelte barn og fællesskabets rammer, hvor støtte, regulering og anerkendelse må balanceres i konkrete situationer.

En kold Katten af tønden

Pædagogen MATILDE er klædt ud som løve med sort snude og hale på. Alle voksne er klædt ud, for det er fastelavn, og den fejres udenfor. Det er koldt og nærmest på frysepunktet. "Vi er meget udenfor her i Dragebakken, ikke mindst pga. den trange plads", siger MATILDE. Udenfor er hver stue placeret på hvert sit sted på legepladsen, og børnene står i kø, klar til at slå katten af tønden. MATILDE står og opmuntrer de børn, som gør klar til at slå. Nogle [børn] slår så forsigtigt, at man ikke ved, om køllen overhovedet rammer de hvide brædder, mens andre målrettet slår løs 3-4 gange. Børnene udviser en imponerende tålmodighed et godt stykke tid, men så bliver en pige ked af det af en eller anden grund og løber væk fra køen, mens en anden pige bliver ked af, at hun ikke får slået tønden i stykker. MATILDE bytter rolle med en praktikant, som i stedet for MATILDE kan tage billeder med mobiltelefonen af begivenheden, så MATILDE kan trøste pigen (der løber væk fra køen). Hun sætter ord på pigens ærgrelse, går ned i knæ og holder om hende, til hun falder til ro og går til sidst med hende om i køen. Så begynder en dreng klædt ud som grøn kat at fryse. Han vil ind. Det vil nogle af de andre børn også, og MATILDE går med dem ind i garderoben, selvom aftalen med kollegerne er, at arrangementet afvikles ude. Så begynder Samir at græde, fordi han ikke er blevet fastelavns-konge. For at trøste ham, foreslår MATILDE, at de laver en kongekrone sammen senere – en banan-kongekrone, for han er klædt ud som banan. Det får ham til at falde til ro.

Situationen udspiller sig i forbindelse med fastelavn, hvor børnene deltager i at slå katten af tønden – en fælles aktivitet, der indebærer turtagning, venten og deltagelse i et fælles forløb. Når Matilde slår katten af tønden med børnene, er det ikke alene for at gennemføre en tradition, men også for at skabe et fælles anliggende, hvor børnene kan være sammen om noget. Aktiviteten fremstår umiddelbart fra obser-

Denne faglighed kan forstås som en sammenvævning af almen pædagogisk viden og social- og specialpædagogiske hensyn, hvor det særlige ikke etableres som adskilte indsatser, men indlejres i det fælles

vatørens perspektiv som et alment pædagogisk arrangement, men dens gennemførelse forudsætter en løbende justering af rammerne, så forskellige børn kan deltage på forskellige måder (Hedegaard-Sørensen, 2025; Morin, 2009). Den viden og de faglige vurderinger, som dette kræver, træder særligt frem i de efterfølgende interviews med pædagogerne. Det er bl.a. i denne type situationer, at det særligt almene midt-imellem-rum træder frem, og hvor de nyuddannede må udvikle en faglig dømmekraft til at navigere i spændet mellem forskellige og til tider modstridende hensyn.

Fra observatørens perspektiv fremstår det, hvordan Matilde hele tiden er opmærksom på situationer, hvor børns behov forskyder sig: et barn bliver ked af det, et andet barn fryser og vil ind, og et tredje barn reagerer på ikke at blive fastelavns-konge. I stedet for at fastholde aktivitetens oprindelige form med turtagning og at stå i kø og vente på sin tur eller sende børn ind, der ikke kan deltage på aktivitetens præmisser, ændrer Matilde kontinuerligt på forløbet for at understøtte det fælles. Hun bytter rolle med en kollega (fra stuen) for at trøste et barn, bryder aftalen om at være ude for at imødekomme børn, der fryser, og skaber en ny mulighed for deltagelse for et af børnene ved at love ham en banan-kongekrone.

Set fra et analytisk perspektiv kan situationen forstås som en prioritering mellem flere samtidige fællesskaber, herunder det fælles fastelavnsarrangement, stuefællesskabet og mindre grupper af børn. Matildes handlinger bidrager til at åbne deltagelsesmuligheder for nogle børn, samtidig med at deres deltagelse i det fælles arrangement ændres. Situationen peger dermed på, at pædagogisk praksis indebæ-

rer løbende afvejninger af, hvilke fællesskaber der understøttes i situationen.

I nogle interviews blev pædagogerne spurgt, hvad de oplever som centralt for børns hverdag og deltagelse i fællesskaber i daginstitutionen. Her peger de på betydningen af støtte til børns deltagelse. Som en pædagog formulerer det:

"Jeg tror, at fællesnævneren for mange af de børn, som vi har, der er i udsatte positioner, er, at en god dag for dem helt sikkert er, når de bliver mødt med milde voksenøjne, og nogle som er nysgerrige og har tid til at høre, hvad det er, de har brug for. Fordi de jo tit rigtig gerne vil fællesskabet, de ved bare ikke hvordan, så når de får nogle mestringsoplevelser eller succesoplevelser og bliver støttet af en voksen, bliver hjulpet ind i nogle fællesskaber – det er jo det, der er så vigtigt for dem. Så når det lykkedes og man kan se: "Ej, der mødte du mig bare lige, som jeg havde brug for," eller "Wow, der var du der bare, eller der fik jeg en fed erfaring," det er jo det, der giver mening for dem" (Interview nyuddannet pædagog, 2025).

I citatet fremhæver pædagogen betydningen af at møde børn med nærvær, nysgerrighed og støtte samtidig med, at børnene beskrives som nogen, der "gerne vil fællesskabet" som her henviser til at børnene gerne vil være sammen med de andre børn, men ikke ved hvordan. Dette udsagn står ikke alene, men peger på en forståelse, som genfindes flere steder i interviews, hvor børns deltagelse i fællesskaber fremstår som noget, der kræver voksenstøtte. Denne forståelse er tæt knyttet til pædagogernes løbende observationer af børnene, hvor

kropslige udtryk, bevægelser og mimik indgår som centrale tegn i deres vurderinger af, hvordan og hvornår der skal støttes.

Samtidig rummer denne måde at tale om børn på en dobbelthed, idet deltagelsesvanskeligheder både forstås som noget, der kalder på støtte til barnet, og som noget, der kan håndteres gennem ændringer i fællesskabets betingelser. I denne spænding træder pædagogisk faglighed frem som et arbejde med at håndtere ulige betingelser for deltagelse: det almenpædagogiske i orienteringen mod fællesskabet og det socialpædagogiske i den differentierede støtte til børn, der ikke umiddelbart finder vej ind.

Diskussion

I analysen af vores empiriske materiale fremstår pædagogisk faglighed ikke som knyttet til adskilte social- eller specialpædagogiske indsatser med bestemte metoder, men som et alment arbejde med at skabe betingelser for deltagelse i den fælles hverdag (Jacobsen & Komischke-Konnerup, 2019). Fagligheden kommer til udtryk i måden, hvorpå fællesskaber for børn løbende etableres og justeres gennem differentierede invitationer og støtte, hvor aktiviteter og deres rammer tilpasses (jf. fastelavnstøndeslagning), så børn kan deltage på forskellige måder og i forskelligt tempo. Denne faglighed kan forstås som en sammenvævning af almen pædagogisk viden og social- og specialpædagogiske hensyn, hvor det særlige ikke etableres som adskilte indsatser, men indlejres i det fælles.

Set i dette lys fremstår arbejdet på mange måder som velkendt almenpædagogisk praksis: at støtte børns leg, skabe rammer for læring, møde forældrene i dialog og sikre, at hverdagen fungerer. Samtidig er arbejdet præget af en strøm af små, men betydningsfulde balanceringer og overskridelser der gør fagligheden til noget mere end det velkendte. Det kan være et barn, der er utrygt og har brug for hjælp til at finde ind i børnefællesskabet. Det kan være børn, der kæmper med sproget og skal hjælpes til at udtrykke sig på måder, så de andre børn forstår dem. I alle disse situationer handler fagligheden om at se det almene i det særlige og det særlige i det almene, at forme hverdagen så både fællesskabet og det enkelte barn kan trives.

Man kan på den ene side argumentere for, at vi fremanalyserer en almen hverdagspædagogik, som kan genfindes i mange daginstitutioner, i arbejdet med børns fællesskaber og deltagelse. Når vi på den anden side fastholder, at analysen af denne praksis viser noget andet og mere, skyldes det, at praksis her finder sted på trods af flere dominerende forhold. For det første er de daginstitutioner som vores undersøgelse har omhandlet, på én gang genstand for omfattende

forventninger til pædagogikkens forandringskraft – herunder politiske ambitioner om at kvalitetsløfte dagtilbud samt at sikre, at alle børn udvikler de nødvendige kompetencer og får en god start på livet. For det andet ligger disse institutioner i særlige boligområder, der er underlagt en dominerende territorial stigmatisering som social- og bypolitisk medfører problematisering af bestemte sociale grupper, herunder familier med etnisk minoritetsbaggrund (Hassani, 2023; Regeringen (S), 2021). For det tredje bidrager kategorier som “udsatte”, “ressource-svage” og “ikke-vestlig baggrund” til at producere og cirkulere bestemte forklaringer på børns og familiers livssituationer, som har en tendens til at fastholde og reproducere sig i institutionelle sammenhænge selv når der arbejdes målrettet for det modsatte (Bregnbæk et al., 2025; Larsen et al., 2023). På trods af dette viser analyserne, at eksisterende dominerende kategorier og forståelser af hvem børn og familier i udsatte boligområder er, herunder betydningen af familiernes etniske minoritetsbaggrunde eller socialøkonomiske position overskrides, fx ved ikke at reducere børns deltagelsesvanskeligheder til deres etniske baggrund eller sociale position, men i stedet arbejde med de konkrete situationer og relationer, de indgår i. Samtidig, viser materialet, at denne bestræbelse ikke altid lykkes. Der er også situationer, hvor børn ikke blot inviteres ind i fællesskaber, men korrigeres og vejledes i retning af handlemønstre, der svarer til institutionelle forventninger.

Denne dobbelte bevægelse peger på, at det kan være vanskeligt entydigt at afgrænse, hvad der er “det særlige”, da det løbende forhandles i konkrete situationer og relationer.

Afrunding

I artiklen peger vi på, hvordan den historiske opdeling mellem almen og social- eller specialpædagogik med adskilte målgrupper, institutionelle forankringer og vidensformer i praksis udfordres i daginstitutioners pædagogiske arbejde, også i udsatte boligområder. Denne opdeling må samtidig forstås i lyset af bredere politiske diskurser, hvor udsatte boligområder og deres beboere underlægges territorial stigmatisering og i nogle sammenhænge også diskriminerende kategoriseringer.

Med afsæt i analysen og de empiriske nedslag viser vi, hvordan pædagogisk faglighed udfolder sig som en kontinuerlig faglig balancering, hvor pædagogerne bestræber sig på at se det almene i det særlige og omvendt og på at skabe handlerum for børn i konkrete situationer. Det viser, at pædagogisk faglighed ikke udfolder sig i adskilte faglige - og sociale felter, men som sammenvævede almen- og social-specialpædagogiske bestræbelser i børns institutionelle hverdagsliv.

Litteratur

- Bregnbæk, S., Larsen, V., & Tireli, Ü. (2025). Welfare work and the problem of difference: Ethical reflexivity and caring for refugee children in Danish daycare institutions. I B. Ribers & N. Warring (Red.), *Professional ethics in welfare work and education: Nordic perspectives* (Bind 1) p, 189- 201. Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781003429692>
- Brinkmann, S., & Tanggaard, L. (2020). *Kvalitative metoder: En grundbog* (3. udg.). Hans Reitzels Forlag.
- Børne- og Undervisningsministeriet. (2019). *Obligatoriske læringstilbud*.
<https://emu.dk/sites/default/files/2019-08/Haandbogen-til-obligatorisk-laeringstilbud.pdf>
- Christensen, G., Christensen, M.L., Hjelmar, U., Espersen, H.H., Enemark, M.H., Mikkelsen, C.H., & Winkler, A. (2022). Chanceulighed i udsatte boligområder: En analyse af boligsociale helhedsplaners bidrag til at forbedre børn og unges livschancer. VIVE.
- Gulløv, E., & Kampmann, J. (2021). Civilisering af forældre – en del af børnehavens projekt? *Dansk Pædagogisk Tidsskrift*, 2021(4), Artikel 103.
<https://dpt.dk/temanumre/2021-4/civilisering-af-foraeldre-en-del-af-boernehavens-projekt/>
- Hassani, A. (2023). Racialisation in a "raceless" nation: Muslims navigating Islamophobia in Denmark's everyday life. I A. Groglopo & J. Suárez-Krabbe (Red.), *Coloniality and decolonization in the Nordic region* (s. 37-50). Routledge.
- Hedegaard-Sørensen, D. (2025). *Pædagogisk indblik: Mellemformer: Mellem almen og specialpædagogik*. DPU, Aarhus Universitetsforlag.
- Højholt, C., & Røn-Larsen, M. (2021). Conflicts situated inequality and politics of everyday life. *Culture & Psychology*, 27(4), 591-611.
<https://doi.org/10.1177/1354067X21989950>
- Jacobsen, G.H., & Komischke-Konnerup, L. (2019). Pædagogisk professionsprog: Hvor blev det af, og hvordan kan det genopdages og videreudvikles? *Tidsskrift for Professionsstudier*, 15(28), 46-58.
<https://doi.org/10.7146/TFP.V15I28.113100>
- Jensen, N. R. (2022). Hvor er socialpædagogikken på vej hen? *Dansk Pædagogisk Tidsskrift*, 2022(4), 105-118.
<https://dpt.dk/temanumre/2022-4/hvor-er-socialpaedagogikken-paa-vej-hen-et-bidrag-til-socialpaedagogikkens-politiske-oekonomi/>
- Jensen, N.R., Petersen, K.E., & Wind, A.K. (2015). *Daginstitutioner i udsatte boligområder: Pædagogisk udvikling i arbejdet med udsatte børn og familier*. Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet.
- Juhl, P. (2014). På sporet af det gode børneliv: Samfundets bekymring og børns perspektiver på problemer i hverdagslivet (Ph.d.-afhandling). Roskilde Universitet, Institut for Psykologi og Uddannelsesforskning.
- Jørgensen, N.J., & Bregnbæk, S. (Red.). (2020). *Flygtningebørn i danske daginstitutioner: Pædagogiske dilemmaer og balancegange*. Dafolo.
- Kousholt, D., & Juhl, P. (2024). Etiske fordringer og dilemmaer i forskning med børn og familier: Situeret etik i praksisforskning. *Nordiske Udkast*, 51(2), 32-60. <https://doi.org/10.7146/nu.v51i2.143081>
- Kristiansen, S.K., & Krogstrup, H.K. (2015). *Deltagende observation* (2. udg.). Hans Reitzels Forlag.
- Larsen, V., Tireli, Ü., Tofteng, D.M.B., & Høy-Hansen, M.M. (2023). Parents as both problem and resource: The political management of parenting in marginalised residential areas. *Qualitative Studies*, 8(2), 168-193. <https://doi.org/10.7146/qs.v8i2.140965>
- Lave, J. (2019). *Learning and everyday life: Access, participation and changing practice*. Cambridge University Press.
- Madsen, B. (2013). *Socialpædagogik – at hjælpe mennesker i udsatte positioner*. I N. R. Jensen, S. Langager, T. Erlandsen & K.E. Petersen (Red.), *Socialpædagogik – en grundbog* (1. udg., kap. 8). Hans Reitzels Forlag.
- Mardahl-Hansen, T., & Højholt, C. (2025). Situeret lærerfaglighed: Begreb om situeret ulighed aktualiserer nye forståelser for læreres faglighed og betingelser. *Nordiske Udkast*, 52(1).
<https://doi.org/10.7146/nu.v52i1.148711>
- Martiny-Bruun, A. (2024). Growing up in the "ghetto": Children's ambiguous attachment in racialised communities in Denmark. *Children's Geographies*, 22(6), 829-843.
<https://doi.org/10.1080/14733285.2024.2386248>
- Martiny-Bruun, A., & Jørgensen, N. J. (2020). Flygtningebørns leg som pædagogisk udfordring: Tilpasning og handlekraft. I N.J. Jørgensen & S. Bregnbæk (Red.), *Flygtningebørn i danske daginstitutioner: Pædagogiske dilemmaer og balancegange* (s. 49-61). Dafolo.
- Morin, A. (2009). *Praksisforskning: På tværs af almen- og specialpædagogik*. Educare, (4), 105-121.
- Munck, C., & Marschall, A. (2025). Omsorgspraksis i skyggerne. *Pædagogik & Omsorg*, 9(1). <https://doi.org/10.7146/fppu.v9i1.156764>
- Munck, C., & Marschall, A. (2024). Pedagogical boundary work: When the welfare state becomes entangled with family affairs. *Early Years*.
<https://doi.org/10.1080/09575146.2024.2404516>
- Munck, C., Marschall, A., & Hermansen, J. (2023). *Mindre børnegrupper – højere kvalitet: En forskningsrapport*. Københavns Professionshøjskole.
- Munck, C., & Kirkeby, J.V. (2021). *Tidlig indsats i udsatte miljøer*. I C. Munck & J.V. Kirkeby (red.), *Udsatte børn eller udsatte miljøer? Med daginstitutionslivet i fokus* (s. 11-31). Dafolo.

- Petersen, K.E. (2019). Dagtilbuddets betydning for børn i udsatte positioner. *Pædagogisk Indblik* 02. DPU, Aarhus Universitet, Nationalt Center for Skoleforskning.
- Pio, F. (2020). Om den almene pædagogiks krise – mellem ideologisk socialarbejde og psykologiseret læring. *Studier i Pædagogisk Filosofi*, 9(1), 51-70. <https://doi.org/10.7146/spfv9i1.119629>
- Regeringen. (2021). Aftale om blandede boligområder: Næste skridt i kampen mod parallelsamfund. Regeringen.
- Ringsmose, C., & Svinth, L. (2019). Virkningsfuldt pædagogisk arbejde i dagtilbud. DPU, Aarhus Universitet & Aalborg Universitet.
- Schultz Larsen, T. (2022). Parallelsamfundets sociologi. *Dansk Sociologi*, 33(1), 33-61. <https://doi.org/10.22439/dansoc.v33i1.7002>
- Schultz Larsen, T., & Delica, K.N. (2024). Fragmenting cities: The state, territorial stigmatization and urban marginality. Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781789906943>
- Stanck, A. (2012). Børns fællesskaber og fællesskabers betydning. *Nordisk Udkast*, (1), 38-50.
- Tofteng, D.M.B., Munck, C., & Larsen, V. (2025). Specialisering i praksis: Afslutningsnotat. Københavns Professionshøjskole.
- Thomsen, R., Buhl, R., & Skovhus, R.B. (2017). Forskningscirkelledelse i praksis. *Nordic Studies in Education*, 37(1), 46-60. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-5914-2017-01-04>
- Wacquant, L. (2008). *Urban outcasts: A comparative sociology of advanced marginality*. Polity Press.